

شیوه های امر به معروف و نهی از منکر در محیط دانشگاه

زهرا رهنما¹

چکیده

امر به معروف و نهی از منکر افزایش فضای سبز خانه ی دل ها و کویرزدای معنوی جامعه و جان کسانی است که از نیکی ها فاصله گرفته اند.

نهی از منکر بارش قطرات زلال باران به سرزمین جان گنهکار است که شعله های معصیت را خاموش می سازد و به گسترش تیرگی های قلبش پایان می بخشد.

چنین ویژگی های است که این دو فریضه ی نورانی را بر سایر فرایض امتیازی بزرگ بخشیده است و همه ی شهروندان جامعه، به خصوص قشر دانشگاهی، مسئولند که برای احیای این دو فریضه به پاخیزند و به مرحله ی اجرا در آورند. این مقاله با هدف آموزش ترغیب، ترویج و توسعه ی فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر در محیط های فرهنگی از جمله دانشگاه ها و بخش های تأثیر گذار در جامعه و در پایان این مقاله پژوهشی نحوه ی مسئولیت پذیری در زندگی و شرایط پذیرفتن آن در محیط ها و مکان ها از جمله دانشگاه و آداب ترویج و تبلیغ وظیفه ی اسلامی امر به معروف و نهی از منکر را ارائه نموده است.

روش تحقیق: کتابخانه ای

خلاصه:

ما انسان ها در زندگی خود و مشارکت ها یمان لازمه ی خود می دانیم که نحوی اداره کردن آن را به خوبی بدانیم که آن هم یک اصل زیر بنایی را می طلبد و محتوای این مقاله پژوهشی نحوه ی مسئولیت پذیری در زندگی و شرایط پذیرفتن آن در محیط ها و مکان ها از جمله دانشگاه و آداب ترویج و تبلیغ وظیفه ی اسلامی امر به معروف و نهی از منکر را تنظیم نموده ایم.

مقدمه:

¹ - دانشگاه آزاد اسلامی واحد فلاورجان

بعثت پیامبران و دعوت اولیاء خدا و شهادت مردان حق. . مقدمه ی گسترش توحید و تحصیل معرفت صحیح از خدا و عالم است.

تمامی تعالیم انبیاء و تهذیب ها برای نجات بشر از تاریکی ها و ورود انسان به نور است و نور جز حق تعالی نیست، پایه دین را امر به معروف و نهی از منکر محکم می کند. اساس جهاد را امر به معروف و نهی از منکر استوار می کند، همه ی تلاش ها باید در جهت تفهیم این مهم به مردم باشد.

هدف از امر به معروف و نهی از منکر ضدیت با سلطه ی ناصالحان و بدان است و ترویج این واجب الهی در جامعه مانع از تسلط آنان خواهد شد و برای این منظور باید با بهره گرفتن از درک و بینش عمیق دینی و سیاسی، منکرات خطرناک شناسایی شده و به مردم معرفی شود.

یکی از بهترین جلوه های اخلاق اجتماعی در اسلام امر به معروف و نهی از منکر است. اهمیت این فریضه ی مقدس در اسلام، به دلیل نقش پایه ای و اسلامی آن در تحقق سایر احکام و دستورات دینی اجرای آن، تحقق دین و ترک آن، فراموشی و کم رنگی آموزه های دینی رادر پی دارد.

از این رو یکی از مسائل مهم و اساسی امروزه باز خوانی و تطبیق مبانی امر به معروف و نهی از منکر در دنیای مدرنیته و اجرای آن در مراکز علمی و دانشگاهی است.

از آنجایی که این فریضه نقش مهمی در فرایند رشد علمی و مذهبی دانشجویان دارد و لذا در راستای شناسایی راهکارهای عملی پیاده سازی امر به معروف و نهی از منکر در دانشگاه ها و آسیب شناسی عدم اجرای موفق و تلاش برای رسیدن به یک قالب اجرا و کسب نظریات و تجربیات صاحب نظران و شناسایی شیوه های ارتباطی و ویژگی های امر به معروف و نهی از منکر در دانشگاه ها را مورد هدف قرار داده ایم.

تصمیمات عوامل مدیریتی دانشگاه ها و تشکل های تاثیر گذار در فرایند حرکت دانشجویی در احیای امر به معروف و نهی از منکر، راهگشای مناسبی برای دستیابی عملی اجرای امر به معروف و نهی از منکر خواهد بود.

رعایت این وظیفه موجب برپایی واجبات، بقای دین، گرفتن حق ستمدیده از ستمگر می شود و حقایق را روشن ساخته، بدعت ها را از بین می برد و بدعت گذاران را رسوا کرده و مانعی برای تحریف حقایق دین می گردد.

امیرالمومنین علی(ع) در خطبه نهج البلاغه می فرماید:

امر به معروف و نهی از منکر در مقیاس وسیع و عمومی حتی از جهاد بالاتر است.

مسئله ی امر به معروف، تکلیف همیشگی مسلمان هاست.

جامعه ی اسلامی با عمل به آن است که زنده می ماند، قوام و دوام حکومت اسلامی به آن وابسته است و وظیفه ی دستگاه حکومتی این است که از امر به معروف و نهی از منکر دفاع کند. و در این باره مسئولیت هایی بر عهده شهروندان می باشد که باید با آن ها آشنا شد.

ابتدای شهروند مسئول باید با واژه ی مسئولیت پذیری آشنا شد.

مسئولیت پذیری چیست؟

منظور از مسئولیت‌پذیری پاسخگویی است. معنای مسئولیت‌پذیری پاسخگوبودن فرد در برابر اشخاص و محیط است. هر انسانی در هر سن، مقام، موقعیت اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی باید در برابر کارهایی که انجام می‌دهد و رفتارهایی که نشان می‌دهد پاسخگو باشند. کسانی که در برابر رفتارها و کارهای خود مسئولیت نشان نمی‌دهند اشخاص غیر مسئول‌یابی تفاوت خوانده می‌شوند. یکی از عوامل عمده بی‌مسئولیتی یا بی‌تفاوت شدن در برابر رفتارها و کارها یاد نگرفتن مسئولیت‌پذیری است. برای دوری کردن از بی‌تفاوت و مسئولیت‌ناپذیری باید راه مسئول و پاسخگو شدن را آموخت. برای مسئول شدن در برابر کارها و رفتارهایمان لازم است این شرایط را بدانیم.

شناخت خود:

منظور از شناخت خود توجه به ویژگی‌هایی است که هر فرد دارای آن است.

شناخت موقعیتها:

مقصود از شناخت موقعیتها آن است که هر فرد باید شناخت و آگاهی از موقعیتی که در آن قرار دارد به دست آورد.

شناخت کار یا رفتار:

منظور از شناخت کار یا رفتار آن است که هر شخص باید با توجه به شناخت خود شناخت موقعیتها، کار یا رفتاری را که مناسب است تشخیص داده و انجام دهد. اگر هر یک از افراد، چه افراد کم سن و سال و افراد بزرگسال بتوانند خودشان را بشناسند و بدانند که در چه موقعیتی قرار دارند و رفتار و کار مورد نیاز یا مربوط به همان موقعیت خود را انجام دهند نشان می‌دهد که مسئول بوده مسئولیت‌پذیر هستند.

زندگی کردن انسان‌ها در کنار هم یک جامعه را تشکیل می‌دهد و هر فرد را که در یک شهر زندگی می‌کند رایک شهروند می‌نامند. و برای به‌ترتو راحت زندگی کردن در کنار هم باید مسئولیت‌پذیر باشد. هر کس به طریقی باید به وظایف شغلی و انسانی خود به خوبی عمل کند و باید در قبال جامعه، اطرافیان، محیط زندگی و رفتارهای خود احساس مسئولیت کند. خداوند هم در این مورد به هر فرد و گروهی مسئولیت‌هایی واگذار نموده از جمله:

مسئولیت‌داناان و دانشمندان:

خدا از مردم نادان عهد نگرفت که بیاموزند تا آنکه از داناان عهد گرفت آموزش دهند.

مسئولیت عهد و وعده دادن:

کسی که چیزی از او خواسته می شود تا زمانی که وعده نداده است آزاد است.

مسئولیت توانگران:

خدا به عده ایی از بندگان خود نعمت های خاصی بخشیده، تا به دیگران سود برسانند، تا آنگاه که ببخشند نعمتها در دستشان باقی می ماند و هر گاه از بخشش دریغ کنند، نعمتها را از دستشان گرفته و به دیگران خواهد داد.

مسئولیت رهبری:

حاکمان اسلامی پاسبان خدادرزمین هستند و باید به تمام گروه واقشار مردم رسیدگی نمایند و عدالت را در همه مواقع برقرار نمایند.

هرکسی به عنوان عضوی از خانواده ی انسانی در قبال سایر انسان ها و ممنوعان وظایف و مسئولیتهای اخلاقی خاصی برعهده دارد.

اسلام با تاکید بر این گونه از معاشرت ها حدود و چار چوبه ی کلی روابط و اخلاق مسلمانان را مشخص کرده است.

اهمیت رسالت مسئولیت پذیری در دانشگاه:

هر چه الگوه های تدریس دانشجو حول محور باشد و دانشجو شرایط موجود در دانشگاه را برای عضویت در تشکل های مثبت ارزیابی کند و هرچه بین دیدگاه های خود با نظام سیاسی و اجتماعی احساس یکپارچگی بیشتری داشته باشد مشارکت و مسئولیت پذیری هم افزایش می یابد.

مشارکت دانشجویی نقش مهمی در دموکراتیک شدن حیات اجتماعی دانشگاه ایفا می کند و به تبع آن در رشد و اعتلای دموکراسی در نظام اجتماع بزرگتر موثر است و لذا باید بهای بیشتری به آن داده شود و باید برای از انزوا خارج کردن قشر تحصیل کرده جامعه مشارکت اجتماعی و مسئولیت پذیری بین دانشجویان را دارای اهمیت ویژه قلمداد کرد.

امروزه دانشجویان طالب دموکراسی هستند. دموکراسی در معنا همان آزادی بیان و آزادی رفتار است، اللخصوص دشمنان اسلام به دانشگاه ها با شیوه های مختلفی راه، پیدا می کنند و با نام دموکراسی و فریاد آزادی خواهی جو دانشگاه ها را متشنج می کنند. تا از این طریق نظام اسلامی را در اذهان عموم کشورها بد جلوه دهند.

روئسای دانشگاه ها برای جلوگیری از این مشکلات باید آگاهانه رفتار کنند، تا مانع ورود منافقین در بین دانشجویان شوند.

برای بهتر شدن شرایط و حفظ آرامش در بین یکدیگر باید رؤسا، استادان، دانشجویان و تمامی انسانها به امر به معروف و نهی از منکر بیشتر از پیش اهمیت دهند.

امر به معروف و نهی از منکر:

امر به معروف به معنای امر کردن یکدیگر به خوبی و نیکی ها از جمله وظایف دینی همانند برپاداشتن نماز، پرداختن زکات، اطاعت از خدا و رسولش و . . تا خداوند به موجب انجام این اعمال ما را مورد رحمت خویش قرار دهد.

و نهی از منکر هم به معنای دوری کردن از گناه و بدی ها و پرهیز کردن از کفر، فساد، فحشا و منکرات و . . است.

اهمیت و جایگاه امر به معروف و نهی از منکر:

اقتضای امر به معروف و نهی از منکر این است که هر چه برای خود می پسندید برای دیگران نیز پسندید و باید به یاد داشته باشید که انسان در انجام معروف و عمل به آن خود خواه، خود بین و مغرور نشود خوبی ها و فضایل را تنها برای خود نخواهد و دوری و پرهیز از زشتی ها را مختص خود نداند بلکه بکوشد خوبی ها را در سطح جامعه و جهان گسترش دهد و زشتی ها و بدی ها را در جایی که می بیند از بین ببرد.

هیچ مسلمانی نمی تواند فقط به دنبال خیر خود باشد بلکه بر او واجب است که دیگران را نیز به خیر فراخواند و از شر آگاه سازد.

امر به معروف و نهی از منکر بهترین و زیباترین نشانه اهتمام به امور خلق و توجه به مسائل مسلمانان است.

امر به معروف و نهی از منکر، یعنی در برابر دیگران احساس مسئولیت کردن و دغدغه هدایت و ارشاد دیگران را داشتن و هنگامی که می بینیم دیگران در حال افتادن در چاه ضلالت و شقاوت اند، ساکت و خاموش ننشینیم.

امر به معروف و نهی از منکر همان احساس مسئولیت در برابر حقیقت است.

قرآن کریم از زبان حضرت لقمان خطاب به فرزندش می فرماید:

پسرم! نماز را برپا دار و امر به معروف و نهی از منکر کن و در برابر مصائبی که به تو می رسد شکیبیا باش.

آیات و روایات بسیاری از جهات متعدد و متنوعی، این وظیفه اجتماعی دینی و سیاسی را مورد تأکید قرار داده، ابعاد مختلف آن را گوشزد کرده اند، علت برتری امت اسلامی بر سایر امت ها عمل به همین فریضه دانسته شده است.

کسانی که امر به معروف و نهی از منکر می کنند، نزد خداوند، شریفتر و عزیزتر از کسانی هستند که به این دو عمل نمی کنند.

پیامبر اکرم (ص) فرموده: کسانی که از همه بیشتر امر به معروف و نهی از منکر کنند و کسانی که از همه بیشتر در برابر خداوند تقوا دارند و نسبت به مشیئت او راضی تر از دیگران اند بهترین مردمان هستند.

یکی از مهمترین و روشن ترین شرایط امر به معروف و نهی از منکر شناخت معروف و منکر است. کسی که معروف و منکر را شناسد نمی تواند به معروف امر و از منکر نهی نماید، دومین شرط آن احتمال تأثیر آن است، زیرا هدف

اصلی این فریضه تحقق معروف‌ها و جلوگیری از وقوع منکرها و یا رفع آنهاست. طبیعی است که اگر در جایی احتمال تأثیر گذاری نداشته باشد مانباید به دلیل آن که بعضی مواقع اثر مثبت نداد این وظیفه را ترک کرد. اگر فرد یا سازمانی خودش متوجه خطا و اشتباه خویشتن شد و در صدد اصلاح بر آمد نیاز به امر به معروف دیگران نیست چون در حقیقت در چنین مواردی آن افراد خودشان را امر به معروف کرده اند و نیاز به امر دیگران ندارند، حتی برخی از فقها نظیر صاحب جواهر در چنین مواردی حکم به حرمت امر به معروف و نهی از منکر داده‌اند. امر به معروف و نهی از منکر یکی از وظایف شهروندی و اجتماعی مسلمانان است. به تعبیری دیگر این فریضه مربوط به حیات اجتماعی است و نه زندگی خصوصی و فردی، بنابراین باید از کشاندن آن به حریم خصوصی افراد به شدت پرهیز کرد. نهایت جهل است که برای امر به معروف و نهی از منکر خود مرتکب منکر شده و معروف را باز گذاریم. کسانی که به حریم خصوصی افراد تجاوز کرده و نهانخانه ذهن و زندگی آنان را افشاء می کنند، باید بدانند که خود مرتکب منکری بزرگ شده اند. اسلام نه تنها به ما اجازه ی این کار ران داده بلکه توصیه های فراوانی به پرده پوشی کرده است.

فواید امر به معروف و نهی از منکر:

هر کسی مطابق وسعت دایره اطلاعات و میزان معلوماتی که دارد، فواید امر به معروف و نهی از منکر را دریافته و می فهمد. اگر بخواهیم همه ثمرات اخروی و دنیوی آن مانند: تقرّب به درگاه الهی و آمرزش گناهان و اجر و ثواب فراوان، نظارت در اجرای حدود و قوانین، حمایت از حقوق ضعیف و بینوایان، نگاهداری بیچارگان و افتادگان، تهذیب اخلاق و بسط و توسعه علم و فرهنگ، پیشرفت صنایع و اختراعات، تأسیس سازمانهای خیریه و عام المنفعه، عمران بلاد و شهرستانها، تأمین عدالت اجتماعی و خدمات نوعی، نیکوکاری و احیاء حس تعاون و همکاری، سعی در قضای حوائج و انتظام امور کسب و معاملات، دادرسی به ستمدیدگان و منع زمامداران و ارباب مناصب و مشاغل از تجرّ و ستمکاری و تضييع حقوق افراد و جلوگیری از فحشاء و منکرات و صدها فایده دیگر را احصاء نموده

حدیث روایت شده از امام باقر (ع) که می فرماید:

«انّ الأمر بالمعروف والنهی عن المنکر سبیل الأنبياء ومنهاج الصلحاء فریضه عظیمه بها تقام الفرائض وتأمّن المذاهب وتحلّ المكاسب وتردّ المظالم وتعمّر الأرض ويتتصف من الأعداء ويستقیم الأمر».

یعنی: «امر به معروف و نهی از منکر، راه پیغمبران و طریقه روشن صلحا و شایستگان است. واجب بزرگی است که به سبب آن واجبات دیگر به پای داشته می شود و راهها امن، و کسبها حلال می گردد و اموال و حقوقی که به ستم و غضب گرفته شده به صاحبانش ردّ می شود و زمین، معمور و آباد می گردد و از دشمنان انتقام گرفته می شود و کارها راست و مستقیم می گردد».

شرایط آمرین به معروف و ناهیان از منکر:

- بصیرت و آگاهی:

کسی که امر به معروف و نهی از منکر می کند باید معروف را بشناسد و شیوه آن را هم بداند.

- با اراده باشد:

کسی که بنا دارد به وظیفه ی مهم امر به معروف و نهی از منکر عمل کند نباید کار خود را بر اساس قهر و صلح مردم تنظیم کند.

قرآن می فرماید: امر به معروف و نهی از منکر نیاز به عزم و اراده قوی دارد.

- برای خدا باشد:

اگر آمر انتقادی می کند بر اساس سلیقه ی شخصی، حزب سیاسی، عقده ی درونی و کینه و انتقام نباشد. قرآن می فرماید: ریشه ی بعضی از انتقادهای مسائل شخصی است. (سوره توبه آیه 58)

اگر امر به معروف و نهی از منکر برای خدا باشد و مسائل قبیله ای، محلی، صنفی، حزبی، اقلیمی، نژادی و زبانی در آن نباشد موثرتر است.

زیرا حرف صاف بر دل صاف می نشیند ولی اگر حرف همراه با اغراض دیگری باشد و یا شنونده روح سالمی نداشته باشد امر به معروف و نهی از منکر اثر نخواهد داشت. نشانه ی اخلاص آن است که توقع پاداش و تشکر از کسی نداشته باشیم و نخواهیم در برابر کار از ما ستایش شود.

- سعه صدر و روحیه ی قوی داشتن:

همین که حضرت موسی مامور تبلیغ شد از خداوند روح بزرگ و سعه ی صدر خواست خداوند دعای او را مستجاب کرد لذا موسی با روحیه ای قوی به سراغ فرعون رفت.

امر و نهی بدون روحیه امکان ندارد. کسی که امر به معروف و نهی از منکر می کند در برابر تمایلات مردم ایستاده است و قهرا از ناحیه ی بعضی مردم مورد نا مهربانی قرار خواهد گرفت. آمر اگر سعه ی صدر نداشته باشد با یکی دو برخورد تند از مردم، از انجام وظیفه دست برخواهد داشت. قرآن در نشانه ی بندگان خوب خداوند می فرماید: آنان کسانی هستند که هر گاه با افراد ناآگاه برخورد کنند با سلام و مسالمت رد می شوند. دعوت به حق و امر به معروف و نهی از منکر کار انبیاست و مشکلات انبیا را نیز خواهد داشت. انبیا تهمت ها را با صبر و سعه ی صدر پشت سر می گذاشتند.

- حسن خلق و نرم خویی:

در امر و نهی به مردم نرم خو باشیم. خداوند به پیامبرش می فرماید: تو وکیل مردم نیستی تو بر مردم سیطره نداری تو نسبت به ایمان مردم حق اجبار نداری حق اکراه هم نداری.

کسی که امر به معروف و نهی از منکر می کند بدی ها را با خوبی دفع می کند. باید با منکرات و کار بد مردم مخالف باشیم و نه با خود آنان. با جهل مخالف باشیم نه با جاهل. نگاه ما به گناهکار نگاه پزشک باشد برای بیمار و نه نگاه انسان به دشمن. باید خوبی های او را در نظر بگیریم ممکن است انسان گناهی انجام دهد ولی خوبی هایی نیز داشته باشد. اگر ابتدا خوبی های او را بیان کنیم و او احساس کند که ما دوست او و قدر دان کمالات او هستیم طوری که تذکر ما به او برای تکمیل خوبی های اوست به طور حتم به نتیجه خواهیم رسید. در برخورد نباید قیافه ی متکبرانه بگیریم که از نشانه های مردان خدا، تواضع در حرکت است.

هرگز خود را بهتر ندانیم:

کسی که امر به معروف و نهی از منکر می کند خودش را بهتر میپندارد. امام صادق (ع) فرمود: هر کس خودش را بهتر از دیگران بداند مستکبر است. شنونده با تعجب دلیل این کلام را از امام پرسید امام فرمود: اگر امروز از کسی که خلافی می کند بهتر هستیم ولی خبر از آینده نداریم.

سپس امام برای روشن کردن افکار عمومی نمونه ای از قرآن آورد، و فرمود: ساحرانی را که فرعون برای مبارزه با موسی با تشویق و تهدید از تمام شهر ها جمع کرده بود همین که معجزه ی موسی را دیدند یکسره ایمان آوردند و تهدیدات فرعون را نادیده گرفتند. این ساحران هنگام صبح کافر و از طرفداران فرعون بودند ولی غروب همان روز به خدای موسی ایمان آوردند و به دستور فرعون شهید شدند. ممکن است افرادی امروزه راه خلاف روند، و یا کار خلافی انجام دهند که در این صورت وظیفه ی ما امر به معروف و نهی از منکر است ولی ما چون از عاقبت کار خود و آنان خبر نداریم ضمن آنکه به وظیفه عمل می کنیم نباید خلافکار را برای همیشه فاسد و خود را برای همیشه مومن بدانیم.

کسی که امر به معروف و نهی از منکر می کند مانند پزشکی است که به مداوای بیمار می پردازد چه بسا بیمار بهبود یابد و سال ها عمر کند ولی خود پزشک در حادثه ای جان دهد. بنابراین انجام وظیفه ی امر به معروف و نهی از منکر به معنای خود برترینی و حسن عاقبت یکی و روسیاهی دیگری نیست.

مراتب و شیوه های امر به معروف و نهی از منکر:

مرتب اول: اظهار تنفر قلبی:

اینکه با شخص معصیت کار طوری عمل شود که بفهمد برای گناه اوست که این گونه با وی رفتار شده است مثل این که از او رو برگرداند یا با چهره ی عبوس ملاقات کند یا ترک مراده نماید و از او اعراض کند تا معصیت را ترک گوید.

مرتب دوم: امر و نهی لسانی:

اگر احتمال دهد که هدف با موعظه و ارشاد و سخن نرم برآورده می شود واجب است امر و نهی زبانی شود و به بیش از آن تعدی نکند. اشخاصی که اقدام به امر به معروف و نهی از منکر می کنند با اشخاصی که مورد امر و نهی قرار می گیرند تفاوت بسیاری دارند. امر و نهی که با نرم خویی و روی گشاده همراه باشد تاثیر بیشتری خواهد داشت و کمتر باعث ناراحتی اشخاص می شود.

مرتب سوم: امر و نهی با قدرت:

اگر مرتبه اول و دوم (اظهار تنفر قلبی و امر و نهی لسانی) در انجام واجب و ترک گناه موثر نباشد باید از این مرتبه برای جلوگیری عملی از گناه صورت گیرد.

گناهکاری افراد، ریشه در جهل، غفلت، ضعف ایمانی یا هوای نفس آن ها دارد و امر و نهی لسانی توان آن را دارد که جهل را زدوده و غفلت را برطرف سازد اما اگر ریشه معصیت، ضعف ایمانی یا هوای نفس باشد درصد تاثیر لسانی ناچیز خواهد بود به ویژه اگر جهل و هوای نفس در هم آمیخته باشد در مورد چنین کسانی به مرتبه سوم امر و نهی که اعمال قدرت است عمل خواهد شد. البته در عصر حاکمیت اسلام مرتبه سوم امر به معروف و نهی از منکر به عهده ی دستگاه های حکومتی است و وظیفه ی مردم به مرتبه ی اول و دوم محدود می شود.

عوامل نپذیرفتن امر و نهی:

عوامل نپذیرفتن آن متعدد هستند که آن ها را می توان به دو نوع تقسیم کرد یکی عوامل درونی و دیگری عوامل بیرونی

عوامل درونی شامل:

- **جهل:** بسیاری کسانی که از نظر مدرک علمی با سوادند ولی نسبت به انجام بعضی از معروف ها و یا ترک منکرات بی تفاوتند. چون نسبت به آن معروف و منکر آگاهی لازم را ندارند.
- **تعصب:** یکی از عوامل نپذیرفتن امر به معروف و نهی از منکر، تعصب است. تعصب گاهی مفید و مثبت است و آن هم زمانی است که پافشاری بر اهداف و آرمان های مقدس و مستدلی باشد. تعصب دود و تاریکی است که جلوی چشم را می گیرد و هیچ حقیقتی را جز راه و رسم خود نمی پذیرد.
- **تکبر:** یکی از دلایل نپذیرفتن انتقاد و نهی از منکر، روحیه ی استکبار است. سر چشمه تکبر، سن، علم، مال، شکل، قبیله، مقام، حزب، فرزند و امثال آن هاست و نشانه ی تکبر آن است که حرف حق را نپذیرند.
- **لقمه ی حرام:** امام حسین (ع) روز عاشورا به طرفداران یزید فرمود: دلیل آنکه نهی از منکر من در شما اثر نمی گذارد آن است که شکم های شما از حرام پر شده است. لقمه حرام مانع پذیرفتن حق می شود.

عوامل بیرونی شامل:

- تبلیغات سوء: اگر افراد یا گروه هایی علیه آمرین به معروف دست به تبلیغات سوء بزنند می توانند مانع تاثیر کلام آنان شوند.

- تعارضات: یکی از موانع پذیرفتن حق و امر به معروف، تعارضات است از جمله:

تعارض میان سفارش هایی که درباره ی سرفه جویی و حفظ بیت المال می شود و ولخرجی های بی حساب دستگاه های دولتی.

این قبیل تعارضات اعتقاد شنونده را نسبت به گوینده بی اعتقاد می کند.

- طاغوت ها: افرادی هستند که مانع می شوند مردم راه خدا را در پی گیرند. که معمولا یا طاغوت ها هستند یا سرمایه داران، مقامات مملکتی، دوستان فاسد، والدین، همسر، استاد و افراد ناباب. برای مثال جوانی که بنا دارد به تحصیل ادامه دهد. گرانی حق معلم، کتاب، مسکن و هزینه زندگی می تواند مانع او شود.

- عملکرد و سابقه گوینده:

یکی از موانع پذیرفتن امر به معروف سابقه گوینده است که در این شرایط گوینده از عملکرد و شیوه ایی استفاده می کند که قبلا از آن نتیجه نگرفته و مدام آن روش را تکرار می کند.

- حل نشدن مشکلات اقتصادی:

اگر ما مشکلات اقتصادی مردم را حل کنیم، مردم به راحتی به سایر سخنان ما گوش خواهند داد و در قرآن در دعوت مردم به عبادت به این مسئله اشاره کرده که مردم باید بنده ی خدا باشند زیرا خدا آنان را از گرسنگی و ناامنی نجات داده یعنی سیر کردن مردم را زمینه ی دعوت به عبادت قرار داده است.

نتیجه گیری:

دو فریضه امر به معروف و نهی از منکر هم دارای ریشه فطری و هم دارای ریشه عقلی بوده و با عنایت به اهمیت و جایگاه این دو فریضه الهی است که خداوند آن دو را جز وظیفه و تکلیف انبیاء قرار داده، زیرا عمل به آنها تحقق بخش کمال فرد و جامعه و ترک و سهل انگاری در آنها هم موجب سقوط فرد و هم سبب هلاکت و مرگ جامعه می گردد. امر به معروف و نهی از منکر باید بر اساس روشها و شیوه های خاص خود باشد تا هم جلوی مفسده گرفته شود و هم اسرار مردم فاش نگردد. بر اساس امر به معروف و نهی از منکر است که واجبات الهی به پا داشته و مردم به اسلام فرا خوانده می شوند. انجام این دو فریضه موجب عقب نشینی دشمنان دین و سبب حمایت از دینداران است. این علاوه بر سلامت دنیا، سلامت آخرت را برای انسان به ارمغان آورده و آدمی را در جوار رحمت الهی قرار می دهد و هدف از خلقت انسان نیز چیزی غیر از آن نیست. اما باید توجه داشت، جهت دعوت دیگران به معارف و نیکی ها، لازم است خود انسان به تقوی و اخلاق آراسته باشد، یعنی جامه پاک بر تن داشتن و پیشقدم شدن در امور و اعمال خیر، یکی از شرایط لازم و ضروری تاثیر امر به معروف و نهی از منکر می باشد. لازم به یاد آوری است جهت بازتاب بهتر و گسترش تاثیر امر به معروف و نهی از منکر باید این دو فریضه الهی به شکل جمعی و گروهی انجام گیرند علاوه بر آن نباید از تدابیر عملی و کاربردی غافل بود، زیرا با طرح و رفتار عملی

می توان مردم را به کار نیک تشویق و از کار زشت برحذر داشت. اسلام در شیوه های اجرایی این دو فریضه، آنها را به عقل و تدبیر وانهاده، بر خلاف واجبات عبادی مثل نماز که انجام آن به دستور شرع صورت می پذیرد، که این خود بیان کننده ی تاثیر چشم گیر تدابیر عملی و روشهای عقلی و منطقی است. امروزه ثابت گردیده است که ترویج عقلانیت و منطق و تدابیر عملی و هم استفاده از روشهای عقلی و منطق می تواند فرد و جامعه به خصوص قشر دانشگاهی را به کمال رسانده و عامل ترقی و پیشرفت آنان گردد.

منابع و مأخذ

- 1- اسلامی اردکانی، سید حسن (1375) امر به معروف و نهی از منکر، نشر خرم، قم
- 2- اکبری، محمدرضا (1376) تحلیلی نو و عملی از امر به معروف و نهی از منکر در عصر جدید، انتشارات پیام عترت
- 3- تیان، دفتر بیست و یکم (1377) امر به معروف و نهی از منکر از دیدگاه امام خمینی، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، چاپ نشر عروج
- 4- قرائتی، محسن (1378) امر به معروف و نهی از منکر، نشر مرکز فرهنگی درس هایی از قرآن، قم، چاپ مهر
- 5- شریفی، احمد حسین (1386) آیین زندگی (اخلاق کاربردی) قم، نشر معارف و چاپ صدف
- 6- کورانی، علی (1374) امر به معروف و نهی از منکر، چاپ نشر فرهنگ اسلامی
- 7- موسسه فرهنگی قدر ولایت (1375) حکایت های امر به معروف و نهی از منکر، نشر موسسه فرهنگی قدر ولایت، چاپ بهزاد
- 8- نهج البلاغه، مترجم محمد دشتی، مشهد، شرکت تعاونی ناشران
- 9- پایگاه اطلاع رسانی دفتر حضرت آیت الله العظمی صافی گلپایگانی www.saafi.net